

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

4-5 грудня, 2023 р.

м. Одеса

*VI Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених*

Програма та матеріали виступів учасників

*ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ*

вплинути на загальну динаміку громадської думки. Вона надає простір для внесення гнучкості в правові рамки та етичні норми. Певним чином, саме суб'єктивна справедливість формує суспільство і світ, в якому воно живе. У цьому контексті, справедливість не є абсолютним поняттям, а, скоріше, воно плавно інтегрується в наше життя під впливом культурних і соціальних сил, формуючи ландшафт правового мислення.

Підсумовуючи, вважаємо за доречне навести вислів видатного нідерландського філософа Бенедікта Спінози, який зазначав, що «нічого не можна сказати настільки правильно, щоб сказане не можна було спотворити поганим тлумаченням» [6, с.240]. Поняття справедливості є еластичним і постійно змінюється під впливом часу, культурних змін, та інших чинників. Будь-які форми справедливості можуть піддаватися різним інтерпретаціям, залежно від загальносвітового контексту та особистих переконань.

Список використаних джерел:

1. Арістотель. Нікомахова етика / пер. з давньогрецької В. Ставнюка. Київ:Аквілон-Плюс, 2002. 480 с. URL: <https://shron1.chtyvo.org.ua/Aristotle> (дата звернення 17.11.2023)
2. Горбенко К. П. Два класичних підходи до інтерпретації справедливості: і. Кант та дж. Бентам. *Вісник Донецького національного університету*. Сер. б: гуманітарні науки. 2014. Вип. 1–2. С. 404-410.
3. Гумін О. М. Законотворча діяльність Френсіса Бекона. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. Вип. 67. С.21-24.
4. Погребняк С. Справедливість як принцип права: основні аспекти. *Філософія права і загальна теорія права*. 2015. № 1–2. С.257 – 268.
5. Сатохіна Н. І., Улашкевич Л. А. Проблема вагонетки і сучасні теорії справедливості. *Молодий вчений*. 2018. № 4(1). С. 1-4.
6. Спіноза Б. Теологічно-політичний трактат / пер. з латини, передмова та прим. В. Д. Литвинова. Харків: Фоліо, 2018. С. 410.
7. Станіславів Р. М. Ретроспективний огляд поняття справедливості. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 20. С. 124-126.
8. Brown v. Board of education, United States Supreme Court 347 U.S. 483, Docket № 10, 1954. FindLaw. URL: <https://caselaw.findlaw.com> (дата звернення 17.11.2023)
9. Plessy v. Ferguson, United States Supreme Court 163 U.S. 537, Docket № 210 1896. Cornell University. URL: <https://www.law.cornell> (дата звернення 17.11.2023)

Яна Семко – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, Україна

КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ПІДХІД ТА ІДЕЯ ДИТИНСТВА

Велику евристичну цінність має запропонована в культурно-історичному підході ідея зв'язку дитини з дорослим, тому акцент у більшості сучасних досліджень все більше зміщується у бік розгляду сучасного дитинства як

результату соціогенезу взаємин дітей та дорослих. При цьому поняття розвитку стає ключовим. Коротко розглянемо, як у світлі цієї ідеї трактується дитинство. Дитинство – це період становлення дитини повноцінним членом людського суспільства, час бурхливого розвитку людини, яке неможливе без посередницької ролі дорослого. Саме дорослий виступає посередником між дитиною та сукупністю соціокультурних цінностей, установок, норм, які визначають умови життя даного суспільства та можливість нормально жити в ньому.

З цього погляду відносини дорослих та дітей доречніше називати діадою, психологічним симбіозом, оскільки вони утворюють цілісну систему, форму організації спільного життя та діяльності, що забезпечує обом сторонам процес взаємної соціалізації. Розвиток дитини, зумовлене вже одним лише фактом її включенням до цієї системи, доповнюється розвитком іншого члена цієї діади – дорослого, який теж із необхідністю розвивається разом із дитиною. Більше того, є підстави стверджувати, що повноцінний розвиток дитини забезпечується тільки в тому випадку, якщо розвивається і дорослий, що спілкується з нею.

Існування такого роду психологічного симбіозу неодноразово відзначалося відомими психологами. Так, Л. С. Виготський наполегливо і неодноразово підкреслював, що розвивається не сама по собі ізольовано взята дитина, а цілісна система взаємодії «дитина – доросла» [3, с. 5]. Д. Б. Ельконін зазначав, що дитина пізнає навколишній світ, вибудовуючи його образ не своїми руками, а руками та ногами дорослої людини. Він писав також про те, що немає системи «діти та суспільство», оскільки в цьому словосполученні спілка «та» виконує не тільки сполучну, а й функцію розділення, а тому теоретично правильним буде вираз «діти в суспільстві» [3, с. 6].

Такі узагальнення призводять нас до розуміння того, що вивчати дитинство не можна ізольовано від навколишнього його мікро- і макросередовища, зокрема поза дорослим світом. Лише з позицій системного, полідисциплінарного вивчення дитинства можна дати більш повну та адекватну картину реальності, розібратися в причинах існуючих проблем світу дитинства та здійснити спробу їх вирішення. Складність, суперечливість взаємин світу дорослих та світу дитинства знаходить своє відображення у конкретних парадоксах нашого часу, серед яких найбільш помітними можна вважати такі.

По-перше, це пролонгація періоду дитинства у зв'язку з порушенням механізмів та форм соціалізації дітей у суспільстві поєднується зі зростанням вимог до соціалізації індивідів як додатків сучасної системи суспільно-економічного поділу праці.

По-друге гнітюче скорочення чисельності соціальної групи дитинства в порівнянні з безперервно зростаючою чисельністю соціальної групи людей похилого віку в суспільстві практично ніяк не позначається на установках, що зберігаються, на подальший соціально-культурний та економічний розвиток суспільства силами підростаючих поколінь.

По-третє, зростаюча потреба сучасного суспільства в ініціативному та творчому типі особистості приходить у дедалі більшу суперечність із глибоко вкоріненими та широко поширеними в системі соціальних інститутів формами уніфікації та стандартизації, а зрештою технологізації світу дитинства, під якою ми розуміємо перетворення дитинства на технологічний придаток сучасної глобальної цивілізації [4].

По-четверте, не втратила своєї актуальності установка на гармонійний розвиток дитини як різнобічної особистості приходить у суперечність із сучасними формами соціалізації та технологіями освіти та виховання підростаючого покоління.

І, нарешті, по-п'яте, зовнішньо багатий життєвий соціокультурний простір світу дитинства, вся сукупність його матеріалізованих атрибутів у реальності виявляється все більшою мірою світом дорослих, мислити та діяти у якому подорослому представник світу дитинства психологічно і морально не готовий.

В основі всіх цих парадоксів відносини світу дорослих до світу дитинства лежать, на нашу думку, дві взаємовиключні одна одну стереотипні установки дорослих щодо дітей. Відповідно до одного з них «золотий вік дитинства» асоціюється з віковим періодом у житті кожної людини, яка сповнена безтурботності, позитивної емоційності, розважальності. Згідно з іншим, «дитина – це ніхто», вона дурна, нічого не розуміє, вона ще неповноцінна людина. Світ дорослих, декларуючи на словах свою прихильність до першої установки, реально втілює в моделі поведінки саме другу, нав'язуючи дитині авторитарну, дисциплінарну модель спілкування, використовуючи фактично маніпулятивний підхід до дитини.

Навіть сьогоднішні, викликані гуманізацією суспільних процесів активні заклики дорослих перейти до особистісно-орієнтованого, партнерського спілкування з дитиною, взаємодії з нею на рівних не дуже помітно входять у життя найважливіших соціальних інститутів, таких, як сім'я та система освіти. Подібний стиль відносин, на наш погляд, пояснюється такими чинниками, як – самим фактом виділення дитинства зі світу дорослих.

Початкова змістовна відмінність світу дитинства та світу дорослих як двох структурних елементів суспільства від початку підспудно містить у собі конфлікт; – більшою доступністю, легкістю авторитарно-дисциплінарного стилю поведінки; – дієвим ефектом збереження «силових» традицій у житті індивідів, зокрема і поширення від початку розвитку людської цивілізації жорсткого, дисциплінарного, маніпулятивного ставлення до дитини; – дуже поширеним архетипом психіки дорослих: вони бояться життя з його непередбачуваністю в особі дитинства і намагаються його запрограмувати.

Яскравою історичною ілюстрацією такого відношення є секретний рапорт про дітей та юнацтво, який замовив під час перебування міністром закордонних справ французький соціолог А. Токвіль графу де Гобіно у 1843 році. Останній, розбираючись у причинах заколоту у зразковому виправному будинку в містечку

Меттре, де містилися так звані порушники та покинуті діти, констатував: «Молоді – одна з найбільших небезпек, які загрожують нашій цивілізації. Єдина політика, яку слід застосовувати, – це політика терору...» [1, с. 162].

Отже конфлікт полягає у традиційній соціо-центристській орієнтації гуманітарної та педагогічної думки, націленої на обґрунтування пріоритетного впливу суспільства на особистість проти впливу індивіда та особистості на суспільство. Не випадково була свого часу піддана різкій критиці піонерська робота відомої дослідниці М. Мід [2], в якій вона доводила типологію відносин між старшим та молодшим поколіннями людей, що змінюються в ході суспільної історії.

Одним з найважливіших підсумків проведеного аналізу історії відносин між генераціями став висновок авторки про появу в другій половині ХХ століття нового типу відносин між старшим та молодшим поколіннями, для якого характерні: з одного боку, втрата виняткового впливу традицій та авторитету старших на спосіб життя та думки підростаючого покоління; з іншого боку, зростання потреби для старшого покоління вчитися новому безпрецедентному досвіду молодших. Утворився трагічний розрив між ідеальними уявленнями про дитинство як самоцінний період і реальним становищем дітей, при якому світ дитинства повністю орієнтований на адаптацію дитини до світу дорослих на умовах повного підпорядкування та абсолютної покори. Ця обставина посилює вже названі парадокси взаємовідносин світу дітей та світу дорослих, вносить дисгармонію у процеси первинної та вторинної соціалізації, порушує процес наслідування та передачі соціально-історичної пам'яті і, зрештою, перешкоджає розвитку суспільства як цілісної системи.

Взагалі кажучи, взаємини світу дорослих та світу дитинства – одна з вічних суспільних проблем, ці відносини іманентно притаманні будь-якому «живому» соціуму, вони складні та суперечливі. Будучи зорієнтованим дорослими на майбутнє, світ дитинства постійно психологічно націлений на «подолання сьогодення» [5], тобто об'єктивно – на подолання інерції дорослої спільноти. Дитинство не тільки повторює дорослість, а й певною мірою постійно та послідовно заперечує деякі форми та типи її поведінки, отже відтворює людину на новому рівні. На це було звернено увагу у запропонованій Д. Б. Ельконіним ще у 1960 році теорії розвитку, яка розглядає як рушійну силу психічного розвитку дитини єдність двох протилежних тенденцій – тенденції до єднання дитини з дорослим, прагнення до спільного життя з нею і тенденції до самостійності, емансипації, тобто звільнення від дорослого.

Реалізація цієї другої тенденції, що функціонально виявляється у дитини в поведінковій послідовності «освоєння – засвоєння – відтворення – подолання досвіду дорослих» (дитинство у розвитку та розвиток дитинства), нині вкрай утруднена тими онтологічними та аксіологічними потрясіннями соціокультурного середовища, в якому знаходиться світ дитинства [6]. Світ дорослих, пропонуючи освоювати світу дітей соціокультурні норми, часом

забуває про присутність та необхідність прояву обох тенденцій розвитку, про більшу однозначність і меншу варіативність життєвих цілей у дитячому віці, про необхідність не просто підпорядкування дитини прийнятним правилам, але їхнього творчого осмислення та розвитку. Якщо ж подібного не відбувається, то в дитинстві починається формування соціальних стереотипів, зручних для батьків та вихователів, але шкідливих для дитини, яка дорослішає, що сприяють залученню її в різні внутрішньо-особистісні та міжособистісні конфлікти.

Список використаних джерел:

1. Дольто Ф. На стороне ребенка. Санкт-Петербург : Изд-во «Петербург – XXI век», 1997. 527 с.
2. Мид М. Культура и мир детства. Москва : Наука, 1988. 429 с.
3. Фельдштейн Д. И., Сайко Э. В. Детство в развитии и как развитие индивида, личности. *Мир психологии*. 2004. № 1. С. 3–7.
4. Bertens H., Fokkema D. Forword. Approaching postmodernism. Amsterdam and Philadelphia : John Benjamins, 1986. 212 p.
5. Latouche S. The Westernization of the World. Cambridge : Polity Press, 1996. 196 p.
6. Postman N. The Disappearance of Childhood. New York : Delacorte Press, 1982. 320 p.

Ігор Соловей – здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОПП Середня освіта (Фізична культура), спеціальність 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»

Науковий керівник: **Тетяна Поплавська** – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри філософії, соціології та менеджменту СКД
Університет Ушинського, м. Одеса, Україна

БЕЗ БОРОТЬБИ НЕМАЄ ПРОГРЕСУ

Загально визнано, що ідея прогресу – висхідного розвитку, вдосконалення суспільства – відіграла колосальну роль у самосвідомості європейської цивілізації.

Звичайно, модальність прогресу, його джерело і природа розумілися по-різному. Одні вірили в трансцендентне джерело прогресивного розвитку, вважаючи, що перехід від «...первісного минулого до славного майбутнього... є здійсненням початкового плану Провидіння» [3, р.527]. Дехто тлумачить прогрес як гуманістичний проект, бажану мету розумних, вільних людей, які використовують зростаючі знання для вдосконалення суспільства і самих себе. Одні розуміли прогрес як об'єктивний процес диференціації і складності, який іманентний суспільству і не залежить від бажань і волі людей, що живуть в ньому.

Як би там не було, не можна не погодитися з англійським істориком і філософом Крістофером Доусоном, який вважав, що ідея прогресу протягом багатьох століть була «робочою вірою європейської цивілізації». Цієї ж думки